

ZORA

**Glasilo katoliško-
narodnega dijaštva**

Leto XIII. Štev. 6.

Urednik M. Božič.

Zora izhaja vsak mesec
20ega ter stane celo-
letna naročnina K 3'-.
:: za dijake K 2'-. ::

Kat. tiskarna, Ljubljana.

Vsebina:

Ali smo brezdomovinci?	81
— v:	
Nekaj misli o splošni organizaciji in skupnem, enotnem vodstvu vsega slovenskega dijaštva	83
I. Puntar:	
K statistiki srednješolskega vprašanja	86
— č.:	
V Zagreb!	88
Jos. Puntar:	
Statistični pregled srednješolskega vprašanja l. 1906	90
Leopold Lénard:	
Beseda o naših literarnih razmerah	92
Glasnik:	
Slovensko katoliško akademično društvo „Danica“. — „Češka Liga Akademicka“ v Pragi. — „Zbor duhovne mladeži v Djakovu“. — Slovensko katoliško akademično društvo „Zarja“ v Gradcu. — „Sokol“ v Gradcu. — Liberalci in radikalci na Dunaju	94
Listek	95
Priloga.	
France Fr. Stelè: Pravljica o sreči	97
Silhueta iz velikonočnih dni: Križev pot	98
Jason Saviljev: Slutnje. — Ob večernih urah	100
Platnice.	
Izjava. — Morala „Omladine“. — Pomen filozofije.	

Slovenska dijaška zveza, Ljubljana, Frančiškanske ulice
brez pristavka: hotel Union — ker je dotični hotel samostojen del poslopja.

Uredništva se tikajoče stvari je pošiljati na naslov: Mirko
:: :: Božič, phil., Dunaj, IX., Waisenhausgasse 16/3. :: ::

Naročnina naj se blagovoli pošiljati potom čekov pošt. hran., ali pa po nakaznici na
upravništvo Zore, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ivan Podlesnik.

Izjava. Ker so v zadevi podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju v »Omladini« trditve, ki ne odgovarjajo resnici, zato izjavljam sledeče:

Vprašal sem gospoda dr. Vidica, kaj je pravzaprav z zastopstvom dijakov pri podpornem društvu za slovenske visokošolce, nakar mi je rekel, da se je na zadnjem občnem zboru sklenilo, da imajo pristop dijaki k odborovim sejam v svrhu informacije odbora in sicer po dva iz treh društev in dva izmed »divjakov«. Obvestilno pismo o tem sklepu, da društvo v kratkem dobi. Nato sem mu pokazal pismo »Slovenije«, kjer nam je pisala, da bodo imeli posvetovalno pravico. Dr. Vidic je pa odločno povdaruil, da le v informacijo odbora, in da so odborniki v tem edini, da se bodo morali zastopniki pri glasovanju odstraniti. Rekel mi je na moje vprašanje, kaj je s pododborom, da se je o njem na občnem zboru pač nekaj govorilo, da pa se ni nič sklenilo; pač pa se mu zdi, da hoče »Slovenija« osnovati nekaj pododbor. Izrazil je pa še svoj dvom, da bi bilo mogoče dobiti dva z a s t o p n i k a divjakov. **Kdor govori kaj družega, laže!**

Ant. Rasberger.

Morala „Omladine“. Dvojno moralo ima »Omladina«, ena, »Herrenmoral«, je le za njo in njene somišljenike, druga za vse druge. Zadnja številka »Omladine« je prinesla na platnicah objavo slovenskega radikalnega društva »Tabor« v Gradcu, da se ne vdeleži sej dijaškega odseka pri podpornem društvu slovenskem, dokler mu ne dajo zadoščanja za žaljenje člani »Triglava«. Ko se letos »Danica« radi enakega slučaja ni odzvala vabilu »Slovenije«, da bi se sestavil odsek visokošolcev slovenskih na Dunaju, ki bi pregledoval prošnje na slovensko podporno društvo za visokošolce, kako je tedaj planila »Omladina« po »Danici«, da ji niso nič mari skupni dijaški interesi. In sedaj? Molč! Torej imajo radikalci naši in »Omladina« z njimi vendarle tudi nekaj, kar višje cenijo kot skupne dijaške interese. Seveda pravico imeti svojo »čast« imajo samo oni, drugi so pa brez vse časti, čemu bi se potem še za svojo čast potezali!

Pomen filozofije.

I. P. U.

Sunt qui scire volunt, ut aedificentur —
et prudentia est.

V človeku je brezkončno hrepenenje po umirjenju duha, ntehi srca. Toliko ugank zunaj nas in mi samim sebi največja zagonetka. Kdo ne bi do skrajnosti razmišljal o vsem? Ali naj mi je že to dovolj, da je tako, kakor doznavamo? In če ni, dajte nam jasnosti, gotovosti — cele resnice o vsem!

Mučna vprašanja, težki odgovori. V hipoteze in teorije vpreženi moderni duhovi in jasna, lahka, preprosta resnica — vernega kristijana. Problem resnice do danes ni izginit. Imena Platon, Aristotel, Akvinec, Spinozza, Kant značijo dovolj. Pozitiven uspeh?

Ti: »Nazaj!«, drugi: »Naprej!«. Nekateri boječe: »Analize in sinteze mišljenja in življenja hočemo.«

In tako gremo naprej za cilji vsemočnega razvoja! Razvoj in zopet razvoj je moderna deviza. Vprašanje: Ali naj je v razvoju kot razvoju — končni postulat uma in srca?! »Da«, »Ne«, tretji skeptično majo s svojoj glavoj. Vse besede, vsi sistemi pa ne izpolnijo praznote niti enega življenja: kdo naj nasiti milijone?!

O to življenje nasprotij, nesoglasja in nedoslednosti! Čemu vendar? In kako lahka je pot marsikommu mimo znamenja odločitve...

In vendar preresen problem — filozofije življenja!

Brez logike si sploh ne moremo misliti znanstvenega delovanja. Znanstveno raziskavanje se skuša povzpeti potom sklepanja od že danih znanih resnic do novih, višjih in globočjih. Kdor hoče biti v znanstvenem oziru sam s seboj na jasnem, mora vedeti, do kje sega gotovost in zanesljivost našega čutnega in duševnega spoznanja, poznati mora zakone, ki uravnavajo naše mišljenje in po katerih se

moramo ravnati, da moremo ločiti resnico od neresnice, pravo sklepanje od napačnega. Isto velja i o drugih delih filozofije: etike. Pomisliti je namreč treba, da vsakdo prej ali slej povsod trči ob filozofske probleme ali vsaj probleme, ki se končno dajo razrešiti le s pomočjo filozofije, najsi se loti te ali druge znanosti, da le stremi za tem: spoznanjem bistva vsega, kar je — resnice same.

Biologija s svojim razmotrivanjem o bistvu in početku življenja; antropologija s svojim vprašanjem, kaj in odkod je človek; fizika in astronomija z osnovnim pojmom o bistvu in početku gibanja; pravoslovje z ločitvijo dobrega in slabega, pravice in krivice, postave in vesti; kazensko pravo posebej s perečim vprašanjem o prostovoljni odločitvi človekovega dejanja, o njegovi odgovornosti, pojmu krivde, bistvu in namenu kazni; tudi teologija in vse druge vede se končno ne morejo izogniti filozofiji — saj so z njo v najožji zvezi.

Življenje v družbi. To še posebno zahteva filozofsko naobraženega človeka, ako hoče do dobra pojmiti življenjske pojave. Skoro nemogoče je proučavanje javnih razmer, dokler se jasno ne izlušči izmed dnevnih vprašanj njihov modroslovski temelj in končni cilj.

Svetovno naziranje se posebno karakteristično kaže uprav pri pojmovanju človeka in človeške družbe: kaj je človek in čemu tu v dołu solza, kakšno bodi njegovo ravnanje napram samemu sebi, družini, narodu, državi, človeštvu in — zlasti današnje dni — napram cerkvi ter njenemu nauku o razmerju človeka do religije. Ta tisočletni, žilavi kulturni organizem je izpostavljen najsrdečjšim navalom zanikujočih duhov. Čemu ne? Prestoli so se zrušili, velikani padli, ni je oblike družabnega reda, ki bi je ne bila zrahljala človekova samovolja: zakaj naj bi se vstavila ravno pri tem organizmu? Moderni duh ne more pojmiti, da bi sila razvoja in zanikanja mogla in morala priznati eno izjemo — katolicizem.

»Proč s klerikalizmom!« kriče, mislijo pa bistvo in temelje krščanstva in njegove kulture. Ko bi bili še tako brezbrizni, ne bi si mogli, da ne bi preiskali vprašanja, ki razburja duhove moderne dobe: Kje je bistvo, najgloblji vzrok boju za zmago načel vsepovsod na okrog, moderno-paganskih in pozitivnega krščanstva?

Kriza med dvema kulturnima silama: središče Francoska. Pljuskanje sovražnih valov bije i nam na uho. Tudi naša domovina stoji v znamenju odločitve. Svobodna šola, razporoka, ločitev cerkve od države po francoskem vzorcu, to so najmodernejši postulat danišnje zanikujoče družbe. Le kdor pozna vodilne ideje te družbe in jih primerja z osnovnimi principi najradikalnejšega krščanstva — katolicizma, more razumeti v tako različnih oblikah javlajoči se kulturni boj. Koliko je k temu prispevala in še prispeva moderna filozofija?

Veliko je govora o socialni preuredbi družbinih sestavin. Tisoči razmišljajo o temeljih novega družabnega reda. Moderni človek se tako rad roga principom in modro razmotriva o principielni preosnovi družabnih oblik. Brez principov končno tudi ne gre. In ker moderni človek noče principov krščanstva, išče in postavlja zgolj empirične zakone za boljše temeljno zidovje preosnovane prihodnje družabne zgradbe.

Kakega pomena so ti in drugi sistemi, lepe teorije o preosnovi življenja, za praktično rešitev problema človekove sreče? Kaj je zmisel življenja? V čem je vrednost etično pozitivnega ravnanja — dobrega življenja? Hipotez in fraz se nam noče! Mišljenje in medsebojni stik socialnih enot in organizmov razmotriva slovstvo. V njem je označeno to, kar posebno služi pojmovanju družbe. Ideje dobivajo tu svojo plastično obliko, posnetki so dramatičnih slik iz tragike življenja posamnikov in družbe. Imajo svoj namen in tendenco. Čim nadarjenjši, izurjenjši, idealnejši je umetnik-literat, tem večje vrednosti in silnejšega vpliva so njegova dela na čitatelje. Ljudem so namenjeni njegovi umotvori, zato poznaj umetnik človeka, razumi življenje, preišljuj ga in svoj trud postavi v prid drugih. Kaj je največje dobro človeštva? Spoznaj to in širi prosveto! Svečenik postaneš svojega naroda. (Dalje.)

Ali smo brezdomovinci?

Zopet in ponovno je katolik, ki javno prizna svoje naziranje in je tako dosleden. da hoče uveljaviti svoja načela tudi v javnosti, brezdomovinec, narodno navdušenje hlini, sredstvo mu je, da doseže podel namen. Zato tudi opetovano članki, kot je sledeči. Nismo tako naivni, da bi hoteli prepričevati naše nasprotnike, saj trde to, ne da bi bili kdaj poskusili! dokaza — ali se morda boje, da bi se jim izjalovil? Nočejo: amreč, kar jim ne prija, dogem jim ne stavlja razum, ampak volja sovraštva do križa. Služijo naj te vrstice v premislek mlajšim tovarišem, saj je tudi frazerstvo naših korenitih liberalcev nanje naslovljeno.

Ker si katolik, si brezdomovinec, si mednaroden. Katolik sem, ker imam za resnico, kar je razodel Bog in uči sveta cerkev vsled njene verodostojnosti; katolik sem, ker sem član vidne družbe cerkve; katolik sem, ker dam, da uravnava cerkev moje življenje. S tem nam je dana tudi razpredelba razprave: katolika me dela vera, udstvo cerkve in življenje po njenih navodilih.

Ako sem torej brezdomovinski, to povzroči v meni ali vera, ali cerkev, ali navodila za življenje, norme za dejanja, skratka etika katolicizma.

H koncu še vprašanje: ali sem prej katolik ali narodnjak (Slovenec i. t. d.)?

Pribiti treba pred vsem, kaj je mednarodnost, ki se nam očita, ker vedno se pod to besedo ne razume istega. Prvi znak mednarodnosti je isto razmerje do vseh narodnosti. A izraz mednarodnost je menjal ta svoj prvotni pojem vsled drugega znaka: mednaroden je, kdor ima tudi do neke narodnosti gotovo razmerje, posebne dolžnosti, a te prezre. Torej mednarodno je, kar je do vseh narodnosti v istem razmerju, »dasi ima do ene narodnosti posebne dolžnosti. Kjer drugega znaka ni, torej kar je v istem razmerju do vseh narodnosti, to se imenuje nadnarodno. Kar ni v nobenem razmerju do narodnosti, je izvennarodno.

Vera in mednarodnost. Vera je smatranje istinitim, kar drugi trdi, vsled njegove verodostojnosti. Torej vera je dušeslovni akt in kot taka izvennarodna.

Vera more storiti onega, ki veruje, tako malo za mednarodnega kot mišljenje, volja itd. Predmet veri so resnice. O nadnaravnosti noče nič vedeti moderna veda. V tem, da se razum ne more povzpeti do nadnaravnosti, še ne tiči dokaz, da nadnaravnost ne biva. Da je ni, ni mogoče dokazati, ker je nad razumom. O tem moremo izvedeti le iz razodetja, to moramo verovati. Torej so predmet razodete resnice. Resnica pa je izvennarodna, tudi ne more nikogar storiti mednarodnega. Slednjič katolicizem odgovarja na vprašanja, ki si jih stavi tudi moderni človek, le da jih ta drugače rešuje. Ali je oni, ki je monist, pristaš evolucijonizma zavoljo tega mednaroden? Menda ne. Ali je znanost mednarodna? Mednaroden, kdor se z znanostjo peča, njene rezultate uporablja?

Cerkev in narodnost. Cerkev je vidna družba, ki ima gotov smoter, ki ga izkuša doseči s svojim delovanjem po gotovih sredstvih. O teh sredstvih bomo razpravljali obširneje v tretji točki, ostane torej oblika ali ustroj, funkcija, smoter pride v poštev, v kolikor zahteva razprava o sredstvih.

Oblika cerkve, ustroj hierarhije je indifirenten, izvennarodni, mrtva forma.

Funkcija je mednarodna. Kristus je dejal: »Pojdite in učite vse narode!« Izvzel ni nikogar, nikogar odlikoval. Cerkev ima v principu do vseh narodnosti isto razmerje, do nobene posebnega. Cerkev pa živi v svojih udih, v poštev pride o učeči udje, torej hierarhija. To je človeški element v cerkvi. Izvršujejo nalogo, ki jo ima cerkev, ljudje, ki so v posebnem razmerju do ene narodnosti. Kot izvršujoči člani cerkve nimajo posebnih dolžnosti do ene gotove narodnosti, niso mednarodni, ampak nadnarodni, oziroma morajo biti. Ker so pa zmotljivi ljudje, lahko prekoračijo meje svojega delokroga, so v svoji funkciji celo preveč narodni. To so pa nepravilnosti, katere ne smejo uplivati na našo sodbo o stvari. Svobodomiselci trde v eni sapi, da so klerikalci internacionalci, ako rabi to v svoje svrhe, drugič zopet, da je cerkev pristranska, protežira gotove narodnosti. Mesta v hierarhiji, tudi najvišja, so po načelu vsem enako dostopna. Ako kedaj prevladuje ena narodnost, je to efemerna prikazen, ki nam ne more nuditi presojevalnega merila. Recimo, da je odlikovanje ene narodnosti nekorektnost. Ako je pa merodažen edinole namen, odlikovati eno narodnost, ne oportunitetni oziri, potem se godi ostalim narodnostim odločno krivica. Ali je katolicizem odgovoren za šovinizem nekaterih, n. pr. ogrskih škofov. Vzemimo fiksirano versko naziranje, določeno etiko na podlagi tega naziranja. Ako se tu ustanovi družba, ki skrbi za razširjenje svojih misli, ki naj ravna življenje pristašev po priznanih etičnih načelih, ali je morebiti potem član

take družbe internacionalen? Ali so framaŝoni zato mednarodni, ker pripadajo mednarodni zvezi? Ne, bo dejal vsak razsoden človek. Framasoni so zato mednarodni, ker to zahtevajo njihovi principi, naloga, ki jo hoeo doseči. To je zadnja utrdba, na katero se morejo umakniti naŝi klevetniki: Cerkvni nauki, etika je mednarodna, oziroma upliva na človeka, zahteva od njega, da je mednaroden. (Konec prihodnj.)

Nekaj misli o sploŝni organizaciji in skupnem, enotnem vodstvu vsega slovenskega dijaŝtva.

— v.

O potrebi organizacije v sploŝno razpravljati bi bilo danaŝnje dni e odveč. A vpraŝanje o skupni organizaciji vsega dijaŝtva se mora prej ali slej pojaviti in s tem tudi razmotrivanje o potrebi. Dijaŝtvo je razdeljeno po strujah. Posamezne struje imajo svoje zvezde in posebne cilje, dalje tudi smotre, ki so vsem strujam skupni. Organizacija združi svoje delo v celoto, razdeli med nje delo, duŝa tako sestavljenega organizma je vodstvo. Uspehi so odvisni od duŝevnih sposobnosti delov organizacije in njih ŝtevila. Tako so tudi v dijaŝkih skupnih nalogah uspehi tem gotovejŝi, čim bolj se združijo vsi elementi v celoto, kjer se del z delom druži, ne od njega odbija. Pri ljudeh različnih naziranje je to le mogoče, ako vlada pri njih možatost in premagovanje samega sebe. Ako se to zgodi, potem je duŝa organizacije, je vodstvo zastopnik volje vseh. Premotrimo vrsto naŝe visokoŝolske mladine!

Organizirane je ni nad polovico. Polovica je pa ŝtevilo, ki ga je treba upoŝtevati — vseh slovenskih visokoŝolcev je okoli 600! Tudi ti imajo iste interese, kateri so skupni vsem strujam. Ti lahko popolnoma upravičeno zavračajo, da bi en del dijaŝtva zastopal in tolmačil njih želje. Torej naŝe dijaŝtvo ni organizirano, da bi lahko vodstvo organizacije reprezentiralo voljo dijaŝtva.

Zato je povsem naravno, da stavim to vpraŝanje: kdo je res upravičen, da nastopa v imenu vsega slovenskega dijaŝtva? Kdo je tisti, ki lahko vedno in povsod in napram vsi slovenski javnosti sme z vso pravico zatijevati: naŝa struja je izraz sploŝne volje v slovenskem dijaŝtvu, naŝa organizacija je — slovensko dijaŝtvo?!

Kakor so danes razmere med slovenskim dijaŝtvom, je le naslednji odgovor umesten: danes nima nihče zahtevanih znakov za tako vlogo in zato tudi ne pravice; kdor si jo prisvaja, si jo prisvaja samolastno in po krivici. Zato more in sme vsaka struja nastopati in komentirati le voljo svojega dela.

Dejstvo je, da si mladoliberalna ali radikalna struja hoče nadeti ime nekakega poverjenika v zastopanju pravic in interesov vsega slovenskega dijaštva. Patronaža pa, ki si jo docela samolastno prisvaja kot svojo posest, da more pred srednješolci in lahkoverno slovensko javnostjo trkati na svoja prsa, češ, mi smo odločilni faktor in nad nami ga ni, in zaslepljenost radikalcev sta zasejali med slovensko akademično mladež do sedaj še nepoznano akademično vrlino: da je le tisti pošten in delaven, ki vedno kriči o svoji poštenosti in delavnosti.

Kdor opazuje razvoj med dijaštvom le z nekoliko objektivno razsodnostjo, mora zaznamovati pri gotovem delu dijaštva napredek v sumničanju in podtikanju nepoštenih namenov. In to vse iz »višjih« kritičnih sfer, kakor da bi bila neznačajnost in zloba pravi karakteristikum drugega dela med dijaštvom. In tako smo pri tem razvoju srečno dospeli do trenutka, ko se je porodila oficialna zahteva po pričah pri — skupnih razgovorih!

Kdo je kriv? Gotovo edinole klerikalni neznačajneži, katere je treba zato z vsemi sredstvi izriniti iz vsake družbe, seve takim potom, da nosijo naposled vso krivdo edinole — zahrbtni »klerikalni manevri«! Poskrbi se za potrebno zgražanje in razkrinkavanje »klerikalnih« kovarstev in podlosti in nato na pranger ž njimi pred forum slovenske javnosti, posebno pa še pred — srednješolce. Zlasti tem jih je treba pri vsaki priliki tako začrniti, da ni mogoče, da bi se kdo spozabil in postal njihov somišljenik — iz prepričanja! In tako se mora seve vse zateči v toli slavna »brezpolitična«, nad vsemi strankami stoječa radikalna društva. Udarimo še na moderno in čudovito vplivajoče zvenečo fanfaro — o »narodnem delu«! Vsemu temu pa postavimo v zaslombo »moderno svetovno prepričanje« — in s tem ubijemo — neprebavljive klerikalne zmaje in zmajiče, mi pa smo edini zastopniki dijaštva! To je slavnoznana taktika mladoliberalnih kolegov!

O njihovem delu in svetovnem naziranju o priliki! Le toliko naj opomnim, da prvo ne zasluži niti ene tretjine znane bliščeče gloriole, drugo pa je v vseh konsekvencah naravnost v nasprotju z njih geslom o »absolutni narodnosti«. In to naj bo vodilna in odločilna moč za vse slovensko dijaštvo?!

Vsled razmer, ki jih je mladoliberalizem zanesel med slovensko dijaštvo, ne more danes nikakor obstajati in uspevati prava vez med dijaškimi vrstami. Po njegovi zaslugi plava nad slovenskim dijaštvom neki moreči demon, ki s prezirljivim posmehom hoče negirati neradikalno mislečim vse pozitivne lastnosti delavnosti za procvit in napredek slovenskega naroda in vsiljuje vsem svoje edino pravo radikalno narodno naziranje in ravnanje pri vsaki stvari.

Ni čuda, da se je z radikalnim nastopom poostrilo med dijaštvom — nezaupanje v toliki meri, da je skoro najboljše in najvarnejše, če ni-

mamo med seboj mnogo ali nič stika. In če pojde v isti meri naprej, potem bo sploh nemogoče vsako občevanje in medsebojno sporazumljenje.

Vprašam: ali je to zdravo, normalno stanje med dijaštvom, ako osebna in akademična čast nima nobene vrednosti več, ako se dvomi vedno in vedno o poštenosti, zanesljivosti in resničnosti prepričanja?!

Dobro ime je za vsakega tisto največje socialno dobro, ki se ga lahko vzame, a nikdar ne more popolnoma vrniti! Vsakdo pa ve, da brez najpotrebnejše socialne vrline — medsebojne zaupnosti ni mogoča nobena organizirana celota z gotovim skupnim ciljem!

Radi tega je danes med slovenskim dijaštvom nemogoča vsaka zajednica potom skupne vel. enotne organizacije, ker ravno mladoliberalizem presebično in preradikalno išče pri vsaki priliki le — samega sebe! Opažite vsaj površno objektivno gibanje vseh treh glavnih dijaških struj in opazili bode, da mladoliberalno strujo ne vodi tako izključno le prava nesebična ljubezen do naroda, tisti idealni polet, ponos in zavest, ki znači organizacijo, polno moralne moči in energičnega hotenja po pozitivnem delavnem stremljenju v korist celote, nego strankarski egoizem, terorizem in gotove vrste bolezni, ki jo najboljše označujejo imena — megalomanija, samohleplje in nadutost!

Kot struja z jasno začrtanim programom in res idealnimi cilji prepuščamo bodočnost narodno-radikalne struje z mirnim in veselim srcem toku časa. Vsega veselja, ki ga sedaj uživa radi svojih navideznih uspehov, ji nikakor ne zavidamo, dobro vedo, da je v slovenskem dijaštvu še vedno dosti moči, ki stre dušiče vezi in omogoči lepše razmere. Dijaštvo mora prej ali slej preboleti vladajočo krizo in izravnati v gotovih mejah zavožena pota sedanjega vsiljivega vodstva narodno-radikalne struje. Znamenja kažejo, da se kaj kmalu pokaže razvojna teorija tudi v praksi — na telesu mladoliberalne dijaške struje: ne bo dolgo in numerične sile bodo bolj harmonično razdeljene med današnjimi strujami in tudi — bodočimi!

Kadar nastopi med njimi numerično izravnanje moči toliko, da si nobena ne bo mogla prisvajati samovlade in si ne bo drznila staviti drugim pogojev, ko si bodo stale vsestransko enakopravne druga proti drugi, bo šele dana podlaga za mirno in uspešno skupno delo! Do tedaj pa med slovenskim dijaštvom ni mogoč celoten nastop niti v — obrambo skupnih koristi. Mogoče je sedaj le vsopredno delo vseh struj.

S tem pa odrekam radikalni struji zastopstvo skupnih dijaških koristi in pravic, ker katoliško narodno dijaštvo noče in ne potrebuje radikalnega jerobstva. Smo dovolj močni, da skrbimo za-se in šele potem za nasprotnike, kjer se ne križajo načela. Pride čas, ko bomo odločno pokazali, da naša struja globlje in boljše pojmuje vodstvo slovenskega dijaštva. Pozitivna stran našega stanovskega programa je: omogočiti imponanten celoten nastop vsega slovenskega dijaštva, zlasti pa akademičnega, za svoje stanovske in narodne pravice, kadarkoli bodo za-

htevale skupne koristi. Organizacija na najširši podlagi se bo resno trudila, da uredi gmotne in zdravstvene potrebe vsega dijaštva, skupen nastop na vseučiliščih v obrambo narodnih in akademičnih pravic, šolsko vprašanje, v kolikor se tiče reformnih možnosti od dijaške strani, zlasti vseučiliško vprašanje, in tudi obvaruje dobro ime vsakega — akademika.

Ker bo taka organizacija omogočala resno skupno delo tam, kjer nas ne ločijo načela, bo omogočena tudi pravična, enakopravna sestava skupne organizacije: v nji si bodo istovredni vsi deli slovenskega dijaštva — brez terorizma le enega dela.

Z onim dnevom, ko bo postala ta misel dejstvo, se bo tudi marsikako naziranje o manj vrednosti itd. izpremenilo in s tem tudi omilila naspotja. In tedaj bo slovensko dijaštvo res sposobno za vodstvo vseh narodnih sil do lepše bodočnosti vsega slovenskega ljudstva.

Kdaj bo tedaj? Up!

K statistiki srednješolskega vprašanja.

J. Puntar.

Gotovo bodo zanimali širšo javnost statistični rezultati, ki bolj osvetljujejo žalostno posestno stanje na našem šolskem polju, kakor vse dosedanje tožbe po naših dnevnikih. Kar pride po njih med svet, je le za nekaj dni aktualno: nekaj bomb in mala nervoznost, potem pa mirna Bosna. Tako se je opozarjalo do danes z malimi izjemami (statistični podatki v »Omladini«) slovensko javnost o resničnem stanju našega srednješolstva. Naše srednješolsko vprašanje še ni rešeno s tem, da kritiziramo in zdihujemo, treba je vzajemnega dela vseh, potem bo uspeh

Dežela	I. Razmerje med učenci			II. Razmerje med učnimi močmi			III. Razmerje med učenci in učnimi močmi		
	Slov.	Nem.	Ital.	Slov.	Nem.	Ital.	Slov.	Nem.	Ital.
Kranjsko	4·8 (1·4)	1	—	3·7 (3·3)	1	—	20·5 : 1 (81·2 : 1)	15·8 : 1	—
Spodnje Štajersko	1	1·4	—	1	1·5	—	19·8 : 1	17 : 1	—
Koroško	1	9·8	—	1	9·1	—	15·8 : 1	17 : 1	—
Primorje	2·2	1	6·2 (5·2)	1	1·24	2·6 (1·3 : 1)	20·5 : 1	7·6 : 1	23·1 : 1 (22 : 1)
Povprek	1·5	1·2	1	1·7	1·9	1	20·2 : 1	15 : 1	22·3 : 1

povoljnější. Pri tem delu si steče dijaštvo precejšnjih zaslug, ako skrbi za točne statistične podatke, ki naj služijo našim političnim zastopnikom kot najboljši zaveznik v boju za naše kulturno osamosvojenje. Dokler ni pri rokah dovolj zanesljivih vsestranskih podatkov za vse slovensko ozemlje, ni mogoča uspešna večja akcija za narodne pridobitve.

Bolj kot kdaj poprej pa je nam nujno treba, da seštejemo vse — in po vsej Sloveniji — ter napravimo jasno bilanco o dosedanjih naših pridobitvah. Za našo narodno individualnost pa je šolsko, zlasti srednješolsko vprašanje postalo že življenjskega pomena. Tu pa ni dovolj, ako samo deloma mašimo luknjice, nam je treba korenito pomesti po celi širni domovini, kar seve ne bo delo enega leta. A ravno raditega zahteva načrta in vztrajnega dela vseh!

Da bi podal jasno sliko našega srednješolskega vprašanja, združil sem v statistiki več pomenljivih momentov, ki naj pomorejo podpreti naslednje dejstvo: na celi črti od Maribora do Trsta prevladuje German! Številke silijo k razmišljanju in k delu! Vsako leto bo treba zbrati slične podatke in doznati uspeh ali neuspeh! Zato naj doseže priobčena statistika glavni svoj namen: podati poslancem v roke ves material, ki naj ga pri vsaki priliki izrabijo nam v korist! Ako storimo vsi svojo dolžnost, ne bomo šteli —, nego +! Bodoči socialno pravičnejše sestavljeni parlament naj nam donese dokaze, da se nismo varali — v svojem optimizmu! O podrobnostih izpregovorim prihodnjič.

Zopet je postalo srednješolsko vprašanje predmet dnevnega razmotrivanja. Mnogo se je že pisalo, govorilo o naši srednješolski mizeriji, a doslej le enostransko. Tudi nekoliko statistike, ki jo je objavila »Omladina«,*) je premalo za celoten vtis o stanju tega perečega vprašanja. Ce-

*) Statistiko o visokoškolskem dijaštvu sem posnel iz »Omladine« 1906, stran 51, ljudsko štetje je iz leta 1900.

IV. Razmerje med prebivalstvom in srednješ. dijaštv.			V. Razmerje med srednješolci in visokošolci		VI. Razmerje med gimnazijci in realci			VII. Razmerje med narodnostmi		
Slov.	Nem.	Ital.	Srednješolci	Visokošolci	Slov.	Nem.	Ital.	Slov.	Nem.	Ital.
207:1:1	59:3:1	—	6 (5·2)	1	3·5:1	1:1:1	—	16	1	—
549:4:1	142:3:1	—	4·7 (4)	1	93:1	2·5:1	—	2·9	1	—
646·4:1 (860:1)	193·7:1 (172·6:1)	—	7·4 (6)	1	15:1	2·5:1	—	1	2·9 (9)	—
230:5:1	45:7:1	127:2:1	9·8 (7)	1	2·8:1	1·2:1	1:1:1	11	1	17
292:1	148:1	126:1	6·1 (5·1)	1	4·5:1	1·8:1	1:1:1	3·6	1·2	1

lotnega pregleda in vpogleda doslej še nismo dobili, namreč takega, ki bi molče vpil, kako slabo se nam godi.

Priobčena statistika je dopolnilo k tozadevnemu referatu ob priliki III. katoliškega shoda. Sestavljena je tako, da lahko vsak sam razvidi kričeča razmerja med številkami: kdo ne bi videl skrbno Slovence zanemarjajoče tendence našega šolskega sistema?

Glede podatkov moram pripomniti, da so tuintam malo netočni, vendar v celoti se ob primerjanju toliko ne pozna. Glavno mi je, da pokažem razmerja dejstev z raznih strani. In zato je statistika dobro uporabljiva.

Gotovo je ravno ob sklepanju letnih zaključkov umesten tudi oni — o skrbi za prosveto naroda. Mi Slovenci imamo dovolj vzroka, da še s posebno vestnostjo seštevamo in odštevamo, ker tujci že itak z največjim tekom preradi množe naš — minus.

Najsrčnejša hvala vsem, ki so me v tako velikem številu podpirali pri sestavi statistike. To bodi skupna zahvala mesto posebne v pismu.

~~~~~

V Zagreb!

—ć.

Hrvatsko katoliško dijaštvo priredi letos sestanek v Zagrebu. »Danica« in »Zarja« sta sklenili, udeležiti se ga, istotako bogoslovci; prireditev bo I. hrvatsko-slovenski katoliški sestanek.

Ob obali sinje Adrije je zborovalo lansko leto prvič hrvatsko katoliško dijaštvo, v roke milostni Čudotvornici trsatski je položilo svojo prisego, da hoče posvetiti sile svojih mladih dni boju »za krst častni i svobodu zlatu«.

Bili so nezabni trenutki, ko smo zrla na temnozeleno valovje, ki se je odbijalo od nezrušnih obalnih skalovij: tako se mora odbiti ob naši moči, penec se gnjeva in onemogle jeze, sovrag, ki hoče ugrabiti narodnost slovanskima rodovoma ob Adriji, ugrabiti posest, ki jo je posvetila kri dedov; tako naj klone našemu odporu framasonstvo, organizirano in neorganizirano, ki stega pohlepne roke po sveti dedščini sv. blagovestnikov Cirila in Metoda.

Segli so si v roke Slovenci in Hrvati, ne kot brati pri zabavi, temveč pri delu, zroč ne v sedanjost navdušenega trenutka, ampak v prihodnjost resnih nalog.

Zaklicali so si zastopniki slovenske katoliške dijaške organizacije in hrvatsko katoliško dijaštvo krepak: »Na svidenje!«

Bujneje nego smo mogli upati, se je razvila organizacija hrvaškega katoliškega dijaštva od takrat. Obilo mladih bojevnikov se zbira okoli

glasila »Luč«, kateri bodo tvorili, došli na tla akademičnega življenja, krepko »avantgardo«. Okoli ognjišča hrvatske prosvete, v Zagrebu si je osnovalo katoliško akademično dijaštvo svoj dom. Z odločnim klicem »Narode, preni se!«, iz katerega bije gnev nad sedanjimi razmerami in nada na boljše, je stopilo hrvatsko katoliško dijaštvo pred svoj narod, razvilo prapor pred bojem proti narod demoralizujočemu, s sovragom ljubkujočemu liberalizmu in prostožidarstvu. Vstrajno krepi svoje duševne sile, da začne s pozitivnim delom in dvigne narodove sile Hrvatstvu in Slovanstvu.

V tej renesansi hrvatskega dijaštva iz dobe govoričenja v ero dela, ko poganja iz puste ledine svež, mlad cvet, podajamo tovarišem Hrvatom roke in srce; da nam niso mari le besede, jim bodi znak naš polet na skupni sestanek v Zagreb.

Kaj nas žene v stolico Hrvatstva ?

Mnogo ljudi in zlasti dijakov sodi dandanes o stvareh, ki so jim neznane, ker je vsestranost moderna, plod novodobne površnosti. Tako tudi mnogo govoričimo o najbolj sorodnem nam narodu, dasi ga bore malo poznamo. Ta sestanek nas zbližai, postavi temelj medsebojnemu spoznavanju, intenzivni zvezi, proučavanju obojnih razmer, kar je podlaga vspešnemu skupnemu delu.

»Vzajemno delo« Hrvatov in Slovencev je postalo že »epos pteroen«, pri katerem se malo misli, je pojem temne vsebine: narisali si bomo jasen načrt skupnega delovanja, razmerno močem dijaštva.

Našli bomo pri tovariših Hrvatih mladostnega ognja, lastno jim navdušenje za narodne ideale, odločno, nezgibno voljo ohraniti sveto vero narodu vernemu, varovati ga pred kugo balkanskih Slovanov — degenerujočo nenravnostjo; a drugovi Hrvatje bodo videli na nas sadove trinajstletnega organizovanja. Zavest, da jim stojimo ramo ob ramo v težavah začetnega razvoja, jim utrdi energijo, up na zmago in ponos naj močnejše polje v njihovih žilah, ko zro na naše uspehe in našo samozavest.

Kot vsak, bodi tudi ta sestanek bilanca preteklega leta, pretres nalog, ki se nam nudijo v bližnji prihodnosti.

Ako nas nadeja ne vara, bo ta sestanek impozantna manifestacija katoliške misli med slovenskim in hrvatskim dijaštvom, pobratimstvo v boju za narodne svetinje, v delu za njegovo prosveto. Potem bodo uživali plodove tega shoda oni, ki bodo sledili našim stopinjam za svojih dijaških let, ostavili bodo ti dnevi neizbrisen vtis v analih naroda. V to pomozi Bog !

Statistični pregled srednje-

Dežela	Kraj	Zavod	Učni jezik	Srednješolci			
				Sk št.	Slov.	Nem.	Ital.
Kranjsko	Ljubljana	I. drž. gimnazija	nemško-slov.	569	457	103	4
	"	II. " "	"	362	361	—	—
	"	državna realka	nemški	558	290	246	19
	"	učiteljišče	moško	149	144	3	2
	"		žensko	nemško-slov.	167	158	9
	Kranj	drž. gimnazija	"	339	332	6	—
	Novo mesto	" "	"	224	313	10	—
	Kočevje	n. " (IV.)	nemški	124	27	97	—
	Idrija	mestna višja realka	nemško-slov.	157	156	1	—
	Št. Vid	zas. gimnazija (IV.)	slovenski	57	57	—	—
Skupaj .	9		2706	2295	475	25	
Sp. Štajersko	Maribor	drž. gimnazija	nemško-slov.	504	331	173	—
	"	" realka	nemški	242	7	234	—
	"	učiteljišče	moško	147	75	72	—
	"		žensko	nemški	158	22	136
	Celje	slov. n drž. gimn.	slovenski	194	194	—	—
	"	drž. gimn. (VIII.)	nemški	338	90	246	—
Ptuj	deželna gimnazija	"	205	36	163	—	
Skupaj .	6		1788	755	1024	—	
Koroško	Celovec	drž. gimnazija	nemški	487	84	401	1
	"	" realka	"	348	7	335	4
	"	učiteljišče	moško	?	?	?	—
	"		žensko	"	?	?	—
	Beljak	drž. gimnazija	"	301	10	288	2
	Št. Pavel	zas. gimnazija	"	173	12	156	2
Skupaj .	5		1309	113	1180	9	
Primorsko	Gorica	drž. gimnazija	nemški	497	266	33	195
	"	" realka	"	389	113	46	224
	"	učiteljišče žensko	nemško-slov.	299	151	—	148
	Trst	drž. gimnazija	nemški	482	142	139	162
	"	" realka	"	442	62	144	219
	"	komun gimnazija	italijanski	496	—	6	477
	"	" realka	"	785	—	1	782
	Pazin	drž. gimnazija	hrvatski	223	35	—	—
	Pulj	" "	nemški	187	23	53	83
	Koper	" "	italijanski	216	—	3	212
"	učiteljišče moško	slov-nemški	259	108	—	125	
Sušak	drž. gimnazija	hrvatski	346	24	—	—	
Skupaj .	12		4621	924	425	2627	
Celotno	32		10424	4087	3104	2651	

šolskega vprašanja l. 1906.

Učne moči				Prebivalstvo			Visokošolci				
Sk. št	Slov.	Nem.	Ital.	Slov.	Nem.	Ital.	Dunaj	Grad.	Praga	R. kr.	Skupaj
23	23	5	—	475.302	28.177	259	272	64	38	9	383
18	17	1	—								
28	13	14	1								
16	13	3	—								
17	17	—	—								
15	14	1	—								
7	1	6	—								
10	10	—	—								
4	4	—	—								
143	112	30	1								
25	13	10	—	414.827	143.721	462	53	98	10	—	61
15	2	13	—								
11	7	1	—								
11	3	8	—								
8	8	—	—								
17	3	14	—								
15	2	13	—								
102	38	59	—								
22	2	20	—	90.495	269.960	89	13	4	2	—	19
19	1	18	—								
?	?	?	—								
?	?	?	—								
18	2	16	—								
15	1	14	—								
74	6	68	—								
31	16	9	6	212.978	19.454	334.152	43	37	14	—	94
18	4	11	3								
14	8	1	5								
24	2	16	6								
23	2	4	17								
27	—	—	27								
32	—	—	33								
13	4	—	—								
16	1	13	2								
14	—	—	14								
19	8	2	6								
17	—	—	—								
248	45	56	118								
567	201	213	119	1.193.602	461.212	334.962	383	204	64	9	660

657

Beseda o naših literarnih razmerah.

Leopold Lénard.

Naš ponos in naša dika je družba sv. Mohorja. Toda šest knjig na leto je za dvajseto stoletje tudi v priprosti hiši premalo. Poleg tega priromajo vse te knjige skupaj našemu kmetu v hišo samo enkrat na leto! Nekdo mi je zatrjeval, da naj bi Mohorjeva družba tvorila edino berilo našega kmeta! V tem slučaju bi bil naš kmet podoben polhu, ki se v jeseni založi z mastjo za celo zimo. Pomislite vendar, kaj pomeni n. pr. tak »Pregled križem sveta«, ki pride ljudem samo enkrat na leto s parkeljem v hišo? Gotovo se bo družba sv. Mohorja še dolgo držala, ker organizacija in tradicija sta velikii sili, toda pomen bo izgubljala vedno bolj in bolj in postala slednjič samo še narodni davek, kei ni pričakovati, da bi se odločila za kako popolno reformo. K večjemu bodo vprašali ude za mnenje ter se bo seveda mnenje udov glasilo različno, bo posledica, da ostane vse pri starem. Kakor da bi se take reforme delale z večino glasov ali pa celo soglasno! Ako bi se hotela Mohorjeva družba res času primerno reformirati, bi morebiti bilo prav, da bi izdajala poljuden mesečnik namesto šest letnih knjig, ki deloma zastarajo, še predno pridejo v roke, deloma so pa tako neaktualne, da sploh zastarati ne morejo. Radi tega se večina njenih knjig ne čita. Nekateri ne čitajo sploh nobenih in plačajo goldinarček le kot naroden davek, drugi čitajo le to ali ono knjigo, malo udov bo čitalo vse. Družba sv. Mohorja se je razširila bolj vsled agitacije duhovščine, kot vsled potrebe do čitanja, katero bi občutilo ljudstvo. Ona priča o vplivu duhovščine in o sili cerkvene organizacije, resnične koristi ima pa veliko manj, kot je število udov ali število razdanih knjig.

Tudi mnogo drugih perijodičnih knjig se je razširilo le potom agitacije duhovščine. Zgodovina bo morala priznati slovenski duhovščini zaslugo, da je zastavila ves svoj vpliv in uporabila vso silo cerkvene organizacije, da bi vtisnila ljudstvu v roke kolikor mogoče veliko berila. Velikokrat ni stalo dotično berilo po obliki ali po vsebini na potrebni višini, toda vedno je nekaj bolje, kot nič. Prvo je, da ljudi privadimo na knjigo, da sploh kaj čitajo.

Najbolj čita ljudstvo časnike, to je skoraj edino berilo navadnih ljudij. Največ zaslug si je v tem oziru pridobil »Domoljub«, ki je sicer po svoji vsebini v mnogih ozirih pomanjkljiv, toda je močno razširjen in se čita, kar je glavno. Toda čas napreduje in tudi on mora ž njim iti. Nekoč je mesečnik priprostemu ljudstvu zadostoval, sedaj zadostuje tednik že komaj. Eden najpomembnejših pojavov na našem slovstvenem polju je bil gotovo, da je »Domoljub« postal tednik. Škoda le, da se to ni zgodilo že nekaj let poprej, da bi sedaj že lahko mislili na to, da izhaja po dvakrat ali po trikrat na teden.

Splošno je pa med Slovenci tudi časopisje še nekoliko premalo razširjeno. Stremiti moramo do tega, da bo dnevnik vsacemu Slovencu toliko potreben, kot tobak. Dalje moramo pibiti, da se knjige pišejo zato, da se berejo. Kdor je ne misli brati, naj je ne kupi, ker s tem ne podpira slovstva, ampak nezdrave razmere v slovstvu. Knjiga, ki se ne bere toliko, da bi se izplačala, naj se ne natisne. Seveda je včasih potreba izdati knjigo — zlasti znanstvene stroke — ki se nikdar toliko ne bere, da bi jo čitatelji plačali, a za take reči imamo društva. Naj založi tako knjigo n, pr. »Matica Slovenska«, to je njena dolžnost, ne pa vaških župnikov, da podpira znanost. Sicer pa skrbimo raje najpred za ono slovstvo, ki je najpotrebnejše za odrojenje naroda.

Nikar se torej ne baha'mo, kako je naše ljudstvo ukaželjno, ampak glejmo raje, da bo res tako postalo, dajmo mu v roke knjig in časnikov in privadimo ga brati. Seveda, prisiliti se to ne dá in naenkrat ne gre, toda z vztrajnim delom se dá marsikaj doseči, a ne smemo mi iti za ljudstvom, ampak ljudstvo vleči za nami. Vedno nam mora stati pred očmi namen in vse moramo presojeti kot sredstva k onemu namenu. Naše ljudstvo je jako provincijalno v najožjem pomenu besede in ljubi strašno zunanosti. Recimo, da ima gorska fara Lomovje štiri vasi, za vsakim bregom eno. V tem slučaju hoče imeti vsaka vas svojo podružnico na vrhu svojega brega, ki nima'jo za dušno pastirstvo navadno nobenega pomena. Svetniki: Marjeta, Miklavž, Brikcij in Neža gledajo celo leto žalostno v dolino in štejejo mesece, ko bodo zopet videli mašo. Toda ljudje so strašno ponosni na svojo podružnico in zanj store in delajo radi vse, za farno cerkev so pa težko pridobiti. Še več! Vsak kmet hoče imeti svojega svetnika pri vodnjaku, pod gozdom, za hlevom ali kjer si bodi in bo štel za njega tudi stotake, toda za farno cerkev bo le s težavo vrgel šestico v pušico. Župnik Matevž je pa pameten gospod, ki vé, da je njegova dolžnost dušno pastirstvo in skrbi pred vsem za to, kar služi v dušno pastirstvo. Radi tega ne reče ljudem: »Stavite svetnike pri vodnjakih in pod gozdi in za hlevi, kupujte svilnate in zlate obleke Marjeti in Neži,« ampak »popravite streho farni cerkvi, napravimo v njej večja okna in ventilacijo, orgije in zvonove!

Ako se kje ustanovi izobraževalno društvo, bi hoteli ljudje takoj imeti zastavo in trakove itd. Toda pameten voditelj bo rekel: »Naš namen je izobrazba in zato nam je treba knjižnice, rednih predavanj z naročenimi in plačanimi govorniki, stalnega za to plačanega tajnika, da bo poslovanje v redu. Zastave, trakove in kipe si bomo omislili, kadar ne bomo vedeli kam s prebitkom«. Ako bi mi pri vsem našem izobraževalnem delovanju imej namen pred očmi, ki je »izobrazba« naroda, bi dosegli s časom gotovo tudi znatne uspehe. (Dalje sledi.)

Glasnik.

Slovensko katoliško akademično društvo »Dan.ca« si je izvolilo na občnem zboru 5. t. m. sledeči odbor za letni tečaj. P. tov. phil. J. Dolenc; pp. tov. iur. L. Kemperle; t. tov. med. M. Justin; bl. tov. phil. J. Šilc; knj. tov. med. L. Ješe; arh. tov. phil. E. Tomec.

»**Česká Liga Akademická**« v Pragi žaluje ob odprtem grobu enega svojih najboljših, navdušenih članov. Tov. phil. V. Hyždal, ki je tudi nam v dobrem spominu izza katoliškega shoda, kamor je prihitel kot zastopnik češkega katoliškega akademičnega dijaštva, je podlegel morilki cvetoče mladine — sušici. Tovarišem Čehom naše najiskrenejše sožalje, rajnemu blagi spomin!

»**Zbor duhovne mladeži v Djakovu**« nam je poslal poročilo o svojem delovanju v letu 1905/6, za kar mu bodi hvala. Članov je imel zbor 20, bilo so tri odborove seje in 16 sestankov. — VI. Kulundžić je čital svoje pesmi, ocenjevali so jih pa F. Čurilović, M. Baumšabl in Fr. Herman. Črtice so brali N. Latinović, V. Prišl in D. Šarčević. Veliko je bilo zanimanje za socialne snovi. F. Bozetzky: Žid XIX. stoletja; F. Fridrich: Važnost socialnog pitanja; M. Belić: Evangelje i bogastvo; Tko je don Boskko? Proučavanje socialnog pitanja vrlo je važna zadata svečenika. Iz prirodoznanstva. Fr. Herman: Djevičansko začće Kristovo prema prirodoznanstvenim rezultatima u problemu; Oplodjenja i parthenogeneze. Fr. Herman je čital spomine s svojega potovanja, kar je povzročilo razpravljanje o gibanju hrvaškega katoliškega dijaštva; M. Belić je predaval: Katolički pokret. Zbor je bil zastopan na III. slovenskem katoliškem shodu ter bil v zvezi s slovenskimi, češkimi in poljskimi bogoslovci. Želimo, da bi prejemale tudi od slovenskih bogoslovcev stalna poročila!

—ć.

Slovesko katoliško akademično društvo »Zarja« v Gradcu si je izvolilo za letni tečaj na občnem zboru 7. t. m. sledeči odbor: P. tov. phil. J. Puntar; pp. tov. iur. B. Schaubach; t. tov. iur. Fr. Kovač; bl. tov. iur. Fr. Logar; knj. tov. iur. Ivan Milač; arh. tov. iur. Al. Juvan. — Pretekli mesec so se vršila sledeča predavanja: Tov. Madjer (Hrvat): O apercepciji; tov. Puntar: O temeljih in ciljih organizacije v obče in s posebnim ozirom na našo strujo; tov. Juras (Hrvat): O zgodovinskem razvoju in programu hrvatskih strank; tov. Pengov: O mlekarstvu, z demonstracijami.

»**Sokol**« v Gradcu. Dne 2. t. m. se je vršil ob polni udeležbi »Pri divjem možu« izredni občni zbor. Otvori starosta g. Baš ter da besedo odbornikom, da poročajo. Blagajnik je dokazal s številkami, kako geneva navdušenje za »Sokola«, število onih, ki ne plačujejo redno članarine, je že preseglo 20. Voli se nov tajnik mesto odstopivšega. V imeju

odbora govori pri slučajnostih br. Černič zavrača napad »Slov. Naroda«, da »Sokol« ni svobodomiseln, ker trpi v svoji sredi klerikalce. »Sokol« ni politično društvo, je svobodomiseln, a v pravem pomenu besede, da namreč pusti vsakemu svobodo mišljenja in političnega prepričanja. Taborjan br. Kramar pravi, da noče ugovarjati predgovorniku, češ, da odbor ne more drugače ravnati (!). Prebere več pisem od »Sokolovih« starost, ki pa vsi naglašajo, da »Sokol« ni politično društvo. Starosta čeških »Sokolov« v Pragi celo piše, da tam telovadi celo predsednik »klerikalne« Lige Akademické. Nato se obrne do »klerikalnih« bratov, opozarja na klerikalno telovadno društvo »Orel« (Oho!), vpraša, kako morejo biti v Gradcu člani »Sokola«, ko nastopajo v domovini proti njemu? (Malo logike in misli, g. Kramar! Proti »Sokolstvu« nismo, pač proti obliki »Sokolskih« društev, kjer so le torišča liberalni agitaciji in hujskanju proti temu, kar je slovenskemu ljudstvu sveto. — Op. ur.) Br. Božič (»Zarja«) se zahvali predgovorniku, da je »klerikalcem« tako izprašal vest, obljubuje, da bo podpiral sokolska društva. Začne se prepir med »Triglavani« in »Taborjani«, vsled odločnega nastopa br. Janca umolknejo, videč, da se le smešijo.

Liberalci in radikalci na Dunaju so se srečno našli v »Zvezdi«, ki je zavzela odločno protiklerikalno stališče. Opazovali bomo pri skupnem delu vedno nasprotnika v besedah in programih!

Listek.

Ukrajinsko vprašanje. Prvi redni sestanek zastopnikov slovanskega dijaštva*) se je vršil 2. marca v prostorih ruskega akademičnega društva »Bukovina«. Udeležila so se ga po svojih zastopnikih društva: Akademický spolek, Balkan, Bukovina, Danica, Ognisko, Rad, Slava, Slovenija in Zora. Konstituiral se je odbor; za predsednika je bil že na zadnjem sestanku izvoljen zastopnik češkega akademičnega društva, za podpredsednika je bil izvoljen zastopnik Slovenije, za zapisnikarja zastopnik Balkana in Danice. Potem je predaval član Bukovine o maloruskih razmerah; razložil je, da sta med Malorusi dve struji: ena, ki hoče za slovstveni jezik ohraniti velikoruski — moskalofilj, kakor jih imenujejo nekateri, druga pa hoče malorusko narečje uporabljati tudi v slovstvu — Ukrajinci. Potem je navajal razloge, ki bi govorili proti stremljenjem Ukrajincev. Očrtal je zgodovinski razvoj ukrajinskega gibanja, ki je po mnenju mnogih nevarno slovanstvu, ker Ukrajinci iščejo opore pri Nemcih. Z ozirom na to prosi, da podpira slovansko dijaštvo zahteve o ruski (ne rusinski) univerzi in predloži resolucijo, v kateri izjavljajo zastopniki slovanskega dijaštva, da obsojajo ukrajinsko separacijsko gibanje kot kulturno-nazadnjaško. Nato se je razvila živahna debata. Obžaluje se, da ni mogoče slišati tudi druge stranke — Ukrajincev, kajti zastopnikov »Siča« ni bilo k setanku. Zastopnik Danice, kakor tudi večina drugih zastopnikov

*) Primerjaj 5. številko »Zore«: Rusinsko dijaško vprašanje.

se je izrekla proti resoluciji, kajti drugi Slovani se nimamo pravice vmešavati v ta razpor, ker nimamo dovolj jasnega vpogleda v razmere in pa ker tudi ne moremo koga obsojati radi njegovega narodnostnega prepričanja. — Prihodnji sestanek je 3. maja tudi v prostorih Bukovine; poročalo se bo o slovenskih razmerah. V.

Realci in vseučilišče na Pruskem. Prusko naučno ministrstvo je dovolilo absolventom realk, da študirajo medicino, ako pri izpitu dokažejo toliko znanja latinščine, kolikor se zahteva na gimnaziji ali realni gimnaziji, oziroma imajo spričevalo, da so z uspehom obiskovali latinščino na realkah, kjer je uvedena kot neobvezen predmet.

Češki »Akad. fer. klub za Zabřeh in okolico« je stavil svojim članom dvojje vprašanj, kakega verskega naziranja in kakega političnega mišljenja so. Odzvalo se jih je devetnajst. Petnajst je odločnih ateistov, štirje ne verujejo nič. Po političnem mišljenju je največ realistov, nekaj jih pripada napredni moravski stranki, socialno-demokratski in agrarni stranki. Dva sta anarhista.

Realka in univerza. Posneti hočem po daljšem članku, ki ga je spisal stavbni svetnik ing. Karl Stigler, glavne misli, iz katerih je razvidno, kako si želi pisatelj, da bi se reformirala realka. Izvajanja so precej zanimiva in bodo marsikoga osupnila. Vse razmišljanje njegovo je osredotočeno v tem, kako bi se premostil prepad, ki onemogoči sedaj absolviranemu realcu študiranje na univerzi. Najprvo ožigosa zahteve, ki jim mora zadostiti abiturient iz realke, ako hoče prestopiti univerzo. Napraviti mora izpit iz latinščine, grščine in filozofične propedeutike. S tem je seveda prestop vsakemu skoro onemogočen. Potem odločno povdarja, da bi nikomur izmed tehnikov ne prišlo na misel, spremeniti humanističen temelj, na katerem sloni sedanja realka. »Ampak,« pravi, »v slučaju, da bi se podaljšale študije na realki na osem let, kar bi jaz najtopleje priporočal, bi popolnoma soglašal, ako bi se humanistična podlaga še razširila. In v tem slučaju bi toplo zagovarjal misel, da bi se uvedla na realkah latinščina kot obvezen predmet.« To svojo zahtevo utemeljuje potem z več razlogi. Na ta način bi se zravnal strmi prepad med realko in gimnazijo in odprla bi se pot k enotnemu višjemu izobraževališču. Nadalje ima tehnika mnogo svojih izrazov povzetih iz latinščine in bi bilo znanje tega jezika zelo koristno. Glavni vzrok mu je pa dejstvo, da se učimo tujih jezikov radi tega, da se vadimo žitje in bitje človeštva plastično opazovati. Z znanjem materinščine razvidimo stvari, ki leže v naši najbližji sosedščini. Ako se uživimo tudi v tuj jezik, tedaj se naše obzorje zelo razširi. Mi vsako stvar lahko iz dveh stališč opazujemo in vse postane bolj plastično. Ako se pa jezika tudi časovno razlikujeta, ako se tedaj učimo poleg modernih jezikov tudi latinščine, spoznamo različne nazore sodobnih in starih narodov in naše, rekel bi, plastično gledanje, se še bolj poostri. Treba pa ni, da se mučimo z dvema časovno zaporednima jeziki, z grščino in latinščino. Zadostuje popolnoma eden, a študiranje tega bi priporočal tudi realcem, ker si s tem pribore prednost, katero imajo sedaj v tem gimnaziji.

—e—

Pravljica o Sreči.

France Fr. Stelè.

Vsedel za zapeček
se je stari oče
in prižgal je vivček
pa zakašljaj težko,
mi pa zadržali
vsak smo dih si v prsih,
z dušo smo in srcem
pravljico vživali . . .

— „Tam nekje za gozdom
v revni, stari bajti
je živela mati.
Nit srebrna mnoga
se ji je na glavi
že belila stari:
toliko skrbi je
dušo vznemirjalo.

Bil je sin nje zal fant,
pa ji je obljubil,
da bo čuval mater,
dokler je ne bode
zemlja v sé sprejela.

Kraljevala noč je
tiha na vsi zemlji,
v mescu se belile
breze se na holmu,
zvezde so migljale,
pes je lajal v vasi,
ko enajst je ura
zabrnela s stolpa.
Sin sedel je v sobi,
v dlan naslonil glavo
pa se je spominjal
svojih zlatih časov:
K deklici je hodil,
Ko takole mesec
je srebril poljano;
tam pod njenim oknom
vžil je ure zlate . . .

Pa ji zvon zapel je
enkrat, ko je jutro

razsipalo roso,
ko potočnice so
bile v polnem cvetu
z lic otrli solzo
pa je rekel takrat:
„Mati, zlata mati,
ni veselja zame,
ni je zame sreče
več na širnem svetu,
tvoje le oko mi
sreče en žar hrani. —
Bodi, pa pri tebi
tu ostanem v koči,
da migljaj že vgodim;
da te v prst zagrebem
ko bo žalен zvon ti
z line dol zapel.
Cvetnih bom na grob ti
roč dišečih vsadil,
bom obrisal solzo
pa poiskat v svet šel,
svoje bom si sreče.

To ji rekel sin je,
kar ji rekel spolnil;
mnogi dan ga vabil
je v daljine daljne,
ali ni ga zvabil,
ni ga nikdar zmotil.

Je enajsta ura
odbrnela s stolpa,
ko se čudna godba
je začula v zraku
in ga je zvabila
k oknu v hišni steni.

Stala tu visoka
v mesečnem je svitu
bela žena, lepa:
Krona iz demantov
ji gori na glavi,
prst ji strune vbira

na srebrni harfi,
rožnih ust pa glas njih
zvoke drage spremlja.

Zastrmel je v oknu
sin, kakor še nikdar,
in začuden komaj
vprašati je upal:
„Kdo si, draga žena,
kdo si, lepo dekle?
Daj, govori, s sabo
me v gradove svoje
vzemi bajne, lepe;
srce moje pravi,
da si moja sreča
ti edina, draga.“

„Jaz sem tvoja sreča —
pojdi z mano v daljne
bajne kraje moje,
kjer v kristalnem gradu
bivam in sanujem.
Tebe sem izbrala,
tebe k sebi vabim,
da živiš tam z mano
večno tam življenje
in nad vse presrečno.“
Ves omamljen stopil

je čez prag predrage
mu očetne hiše;
ni pozdravil mame,
ni ji rekel: z Bogom;
ni se spomnil — slepec!
Za vabljivo godbo
šel je v daljne kraje,
čez poljane vse mu
in neznane čisto,
da je zarudela
čista zora zala
nad sneženo goro.
„Le za mano brzo,
le za mano brzo!
Grad kristalni čaka
naju na dnu morja;
hitro, hitro, hitro! —“

Zašumele vode,
zabučali vali
so mu okrog prsi,
in globine temne
k sebi so ga vzele —

Ko je ribič mrežo
vrgel v morje ribjo,
je privlekel mrtvo
ven iz vode truplo . . .

Križev pot.

Silhueta iz velikonočnih dni.

Ozrla se je tisto jutro stara žena v dolino. Tam doli preko polja se je vila cesta, bel pas sredi zelenega polja, bela vrv, ki so sedale nanjo kavke in vranovi. Samoten potnik je korakal po cesti, vstajale so pred njim vsplašene kavke in padale v zeleno travo in mlade setve, kakor padajo včasih žalostne misli in težki spomini v veselo in upajoče srce. Stari ženici vrh brega ob oknu je padlo isti hip nekaj podobnega na dušo in zdelo se ji je, da bi zajokala. Zaprlo se je oko in ni videlo solnca ne polja, samo temni ptiči so frfotali nad poljem in žalost velika je bila na srcu.

Stopila je starka od okna in se ozrla ne sveženj na skrinji. Vsaj vreme bo lepo, ko je v srcu žalost in strah, je mislila in vzela sveženj in odšla. Zaprla je vrata in vzdihnila, pa sama ni vedela zakaj. Stopala je počasi v dolino in njena sključena oseba se je odrazivala od zelenja kakor črn vran, zazdelo se je starki sami, da ne spada v to veselo življenje, ona ki je polna gub in njeno srce polno gorja in strahu.

Mislila je žena na svojega sina v mestu. Bolan je, ji je pisal, močno bolan, morda umira, morda je že umrl.

Spomnila se je velikonočnih dnevo, zvonovi so bili namreč zapeli v farni cerkvi in utihnili in kakor da se je poslovilo solnce od poljane in je porumenela zelena plan. Zvonovi so utihnili, žalost je bila vsepovsod, velika sredi . . . Mislila je žena na Kristov pohod na goro Golgato in njegovo žalostno mater in dvojna je bila bolečina v srcu bedne starke, saj je tudi njen sin bolan in ona spe v mesto Jeruzalem, da ga vidi, svojega ljubljene, edinega . . .

Srečal jo je župan, ko je šla po cesti. Boter je bil njenemu sinu in starka se je globoko poklonila možu.

V mesto grem, fant je bolan! je dejala in na jok jo je sililo. Bolan je? Saj ni čuda, slišal sem, da ga ni večjega falota, lump je, ne bo prida iz njega! odvrnil je boter in ves je rdel v tolsti obraz, tako da si starka ni upala dvigniti oči in da so jo zapekli njegovi pogledi kakor ogenj. Vsa se je stisnila in brez besede je šla. Vsa zelena plan je bila žalostna, kakor tedaj, ko je umrl Bog na križu . . .

Moj sin, moj sin, vzdihnila je starka in siloma so ji prihajale solze v oči. V grlu jo je davilo in temna groza ji je ležala na duši. Šle so noge dalje in dalje, zibale se setve ob cesti in vranovi so vstajali z bele vrvi in padali v setvo, kakor težke misli in vesti v srce . . .

Dober dan, Bog daj, kam pa?

V mesto, sinu je slabo, ne vem kako . . .

Glejte botrca, to je pa res, saj me poznate, da želim vsakemu dobro samo da ni greha. Pa meni se zdi, da je vendar le še premlad za dekleta in krčmo. Učil bi se in v cerkev bi hodil. Nič ne kaže dobrega, le pokarajte ga, vidite moj pa je tak, ko angelc in odličnjak je, prvi, botrca . . .

Že mora biti tako, vzdihnila je starka in šla dalje in še temnejši je bila noč ob njej in še huji je kljulo sredi srca. Mislila je žena na sina in na župana in ženo, ki jo je bila srečala.

Da bi vsaj res ne bilo! O moj Bog, moj Bog!

Vranovi so padali v setve ko težke teme v srce.

In v cerkev ne hodi, pa dekleta mara! Jezus, Jezus! Po cesti je pridrdral voz, peketanje konjskih kopit in prah za vozom in veselje na voz. Pa veselo jutro vsepovsod, kakor da ni bilo zime in oblaka nobenega na jasnem nebu. Mladi obrazi, strmeči na konjske hrbte, vesele oči, jedra lica. Dvignila je oči žena.

Študentje se peljejo, morda je tudi moj, toda hotelo se ji je zmračiti, ni ga ogledala, in vendar je vedela, da ga ni, a misel je bila tako sladka in lepa in ji je verjela: Tudi moj je med njimi.

Dober dan mati! viknil je eden, ali me ne poznate več?

Kajpada te, a kako je našemu?

V bolnišnici je, pa spodili so ga iz šole . . .

Spodili?

Voz je šinil mimo starke, objela ji je trudnost noge in omahnila je.

Moj sin, moj sin, kaj bo s teboj!

Dvignila je oko in kakor skozi meglo je videla obrise mesta. Zazdelo se ji je, da ji je odleglo od srca in čudna misel se je je polastila.

Kakor bi šla v Jeruzalem. Obsodili so ga in zdaj umira. In nič ni vedela stara ženica, kako je prišla v mesto. Po šumečih ulicah je šla, zdelo se ji je, da jo gledajo ljudje in si jo pokazujejo s prsti: Glejte jo, to je njegova mati, mati lumpa in zlobneža.

V ozki in smrdeči ulici pri vratih polrazpale stare hiše je obstala in vstopila. Šla je po razjedenih stopnicah in potrkala plašno v drugem nadstropju na vrata v kotu. Debela žena je odprla.

Ali ni tukaj na stanovanju moj sin?

Je bil, pa zdaj ga ni, v bolnici leži, nadalje pa ga nočem več, ni prida in pa krade, krade!

Krade, saj ni mogoče, moj sin?

Kaj ni mogoče, morda lažem? Zakaj so ga pa iz šole dali? Še obesili ga bodo, takega potepuha. Obšlo je ženo kakor noč.

Moj sin je pošten!

Seveda, zato je tako pošteno plačal stanarino, pravzaprav jaz nimam časa se prepirati z vami.

Koliko vam je dolžan? Plačam, samo recite, da ni tat.

Pa ni če je tako, a drugi govore!

O Jezus, hvala! mislila je žena in odštela novce in šla . . . kakor senca mimo veselih parov, preko mosta in trgov v bolnico. Drgetale so ji noge, ko je stopila k postelji sinovi in onemogla se je zgrudila na tla. Temna bolečina jo je objela in zazdelo se ji je, da je na gori Golgati in je tema vsepovsod . . .

Moj sin, moj sin, kakega te vidim zopet!

Dvignil se je fant in si je zakril oči z rokami!

O mati, mati!

Kako sem hodila do tebe, koliko trpela!

Odpustite mi, mati moja!

Da te vsaj vidim še, tako sem trepetala.

Umrl bom, mati, ne jokajte, molite!

Ne smeš, ne smeš! Stemnilo se ji je zopet pred očmi, fant je omahnil na posteljo in tema je bila vrhu Golgate . . .

Umrl je fant in mati ni prenesla bolečine —

To je bil tisti žalostni križev pot v tistih veselih velikonočnih dneh . . .